

PODNOŚĆ SIĘ (134) *vb impf*

się (77), się (57).

Oba o jasne.

inf podnosić się (25). ◇ *praes 1 sg* podnoszę się (3) [*w tym: -e* (1)]. ◇ *2 sg* podnosisz się (1). ◇ *3 sg* podnosi się (19). ◇ *1 pl* podnosim się (2) *SkarKaz, KlonFlis*, podnosimy się (1) *HistAl*. ◇ *3 pl* podnoszą się (21). ◇ *praet 1 sg m -m* się podnosił (1). ◇ *3 sg m* podnosił się (6). *f* podnosiła się (3). ◇ *3 pl m pers* podnosili się (7), podnosiły się [*cum N pl: cherubini*] (1); -ili : -iły *BibRadz* (2:1). *subst* podnosiły się (6), podnosili się [*cum N pl: koła*] (1) *Leop*. ◇ *fut 3 sg m* podnosić się będzie (1). ◇ *imp 2 sg* podnoś się (4); -oś (1), -(o)ś (3). ◇ *3 sg* niechaj się podnosi (4). ◇ *1 pl* podn(o)śmy się (1). ◇ *2 pl* podn(o)ście się (4). ◇ *con 2 sg m* byś się podnosił (1). ◇ *3 sg m* by się podnosił (7). *f* by się podnosiła (1). *n* by się podnosiło (2). ◇ *3 pl m pers* by się podnosili (6). ◇ *con praet 3 sg m* by się był podnosił (1). ◇ *part praes act* podnosząc się (5).

Sł stp s.v. podnosić, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. podnieść.

1. Przemieszczać się w górę; erigere se Vulg, Cn; ascendere, elevari, erigi, ferri Vulg; elevare se, exaltare se PolAnt; assurgere, surgere Mącz; attollere se, insurgere, levare se, sublevare se, tollere se Cn (29) : Niegdy też przychodzi na dziecię [...] z płaczem wielkiem mokrzeń, częŧto á po trozłze, A k temu chłopieczkowi, Przy tym częŧtho fie podnofi członek. *FalZioł V 44v; RejPs 35; Mącz 435b*; Dopiero gdy ciało podnieść chcieli/ połowicá fię tylko mar podnosiłá/ á połowicá niewzrufzoná ŧtała. *SkarŻyw 528*.

a. Wstawac (2) : Assurgo, Powŧtawam/ podnofzę fie. *Mącz 435b*.

Zwrot: »na nogi się podnosić« (1): Tho zwierzę gdy go łowiecz goni/ [...] tedi fie na zadnie nogi naprzeciwno iemu podnofi *FalZioł IV 7d*.

b. Wzbijać się w górę, wlatywać (zwykle: w powietrze) (14) : Potym dokonáwłfy wŧfytkiego tzo bylo piáno onijm/ [...] rzékl: Wŧępuię ku oyttzu memu y wáŧfemu. Y iął fie podnofitz motzą ŧwą. *OpecŻyw 174; GlabGad G7*; Gdy oni [*cherubinowie*] ŧtali/ [*koła*] ŧtáli [!]: á z podnieŧionemi podnosiłi fie *Leop Ez 10/17*; Potym fię podnosiły Cherubini *BibRadz Ez 10/15, Ez 10/17 [2 r.]; BudBib Ez 10/17 [2 r.], 4.Esdr 11/20, 21, 25*.

podnosić się ku czemu (1): A przychodzi takowa niemocz dzieciom z wielkie⁸⁰ ozfania mlekiem nieczyŧtym/ nie zdrowym/ ktorego dziecię ŧtrawić nie może, á z te⁸⁰ dymy ku głowie fie podnofzą *FalZioł V 43*.

Zwroty: »ku gorze się podnosić« (1): Gdziez więcz ciężkie niemoczy na onę niewiaŧtę w ktorey będzie zatrzymana *Secundina*: przychodzą, [...] á to dla prochnienia y zagniŧosci iey/ ŧkąd dymy/ pari ciężkiew woniewy ku gorze fie podnofzą *FalZioł V 25v*.

»podnosić się do nieba« (1): A gdy on błogoŧławił/ odŧąpił od nich/ y podnosił fię do niebá [*et sursum ferebatur in caelum*]. *BudNT Luc 24/51*.

c. Wznosić się wraz z poziomem wody (1) :

W przeciwstawieniu: »podnosić się ... spaść« (1): *Leop Ps 106/26 cf Zwrot*.

Zwrot: »podnosić się aż do nieba« (1): Podnofłá fie aż do niebá [*ludzie na morzu*]/ y ŧpádną aż do przepáŧci [*ascendunt usque ad caelos et descendunt usque ad abyssos*] *Leop Ps 106/26*.

d. *Ukazywać się nad horyzontem [z czego] (1)* : W Ten czas/ gdy z Oceanu głębokiego zorze Rumiáne się podnoszą/ á w iáfney komorze/ Phoebus złoty ná świat się pokázác gotuie *SapEpit A2*.

e. *Odrywać się od spraw ziemskich, zwracać się do Boga; zyskiwać łaskę bożą; osiągać określone wartości duchowe; przen (7)* :

podnosić się od czego (2): iż P. Bog [...] pierwey fercá łáfką swoią vprzedza/ áby się dużá náńá ożywiáá/ á od grzechu podnosiá. *SkarKaz 347a*. Cf »od ziemie się podnosić«.

podnosić się ku czemu (1): iż dla obaczenia rodu y fłádnosci rzeczy przyrodzonych [rozum] obracza się y podnosi ku oney pirwzey á wieczney bytnosci Pana Boga *GlabGad A5*.

podnosić się na co (2): Bo im więcej czuł vtrapienia/ tym się więcej od świeckich rzeczy dzieląc/ na niebieskie fłodkości podnosił *SkarŻyw 291, 412*.

podnosić się nad co (1): Pátrż iáko to mocna y płodna wiára: iáko się nád to podnosi co widzi *SkarKaz 519b*.

Zwrot: »ku gorze się podnosić« (1): Lecż zazdrościwy Smok [...] dobrze żyw był/ prze ciężkość: pátrząc ná niewieściá á włomną płęc/ iáko mądrze z sídeł się iego wywichłáá y ku gorze się cnot S. dziwną pokorą/ y ostrożną rádá podnosiá *SkarŻyw 14*.

»od ziemie się podnosić« (1): od tey się zgniłey ziemie/ myflá/ ná słuchánie onego wefela odwodzi/ y podnosimy. *SkarŻyw 127*.

2. *Wykonywać ruch w górę (o częściach ciała) (2)* : Ręce się przeto podnoszą aby dobrze boiowały. *BielŻyw 92*.

Zwrot: »podnosić się ku gorze« (1): Abowiem onyc to łá rogi o kthorych nam Dániel powiedział/ iż ie widziá iáko się podnosiły ku gorze *RejZwierc 263v*.

3. *Stawać się wyższym, podnosić swój poziom; ascendere PolAnt; assurgere, attollere se, atolli, consurgere, exurgere, surgere Cn (9)* :

W przeciwstawieniu: »podnosić się ... zniżać się« (2): Ascendunt montes et descendunt campi: in locum quem fundasti eis. Podnoszą się gori a pola się zniżáią na mieřca ktores im sprawił. *WróbŻółt 103/8*; Od tey fłáły od záchodu Słóńcá miáłto fzło ná doł zniżáiąc się/ mieřcámi też podnosząc/ áż do muru ku wřchodu Słóńcá *BielKron 264v*.

Zwrot: »ku gorze się podnosić« (1): Sarmata też áłbo Sauromata wykłáda się Wodz áłbo Xiążę wyfokości/ áłbo Pan wyřłzey y gorney kráiny/ co się rozumie o pułnocnych řtronach/ bo się ku gorze podnosi Ziemiá idąc ná pułnocy. *StryjKron 21*.

»wysoko się podnosić« (1): Wrzał olej á ogień się wyfoko podnosił *SkarŻyw 408*.

Przen (1) : A rob nigdy nieprzeřtáiąc/ áby się budowanie zbáwienia twego záwždy podnosió *SkarŻyw 32*.

a. *O wodzie; fluctuare Mącz (4)* : *Mącz 131c*; *RejPos 153v*; Szumieć będą (y) nádymáć się będą wody iego [morza]/ trząść się będą gory gdy się podnosić będzie [contremiscent montes propter sub limitatem eius] *BudBib Ps 45/4*.

Zwrot: »podnosić się nawałnościami« (1): ták mowi Pan Bog/ Otom ia Tyrze przeciw tobie/ á przywiode ná cię wiele narodow/ iáko się podnosi morze nawałnościami řwemi [sicut ascendit mare fluctibus suis]. *BibRadz Ez 26/3*.

4. *Wzrastać; augere PolAnt; extollere se Vulg; procedere, propalare Mącz; adolescere Calep (5) : Adolesco – Doraftium, Podnoźezie. Calep 26a.*

Zwroty: »podnosić się ku gorze, wzgorę« [szyk zmienny] (1:1): MurzNT Mar 4/27; Iáko oliwá wypufzczáiąca pąkowie/ á Cyprys ktory fie podnosi wzgorę [in altitudinem se extollens] Leop Eccli 50/11.

»podnosić się na wysz (a. na wyszą)« = procedere in sublime Mącz (2): Propalo, Osławiam/ Roznoźez/ wywáwiam/ teź podnoźez fie ná wyfz wzraftam. Mącz 273a, 44c.

5. *Wzmagać się; w przén (1) :*

Fraza: »serce [= odwaga] się podnosi« (1): Assurgit animus, Powftáye vmysł/ ferce fie podnosi. Mącz 435b.

6. *Sterczeć, być wyższym od otoczenia (1) :*

Zwrot: »nad ziemią się podnosić« (1): Ita ut supra terram paululum extent, Ták yź fie trocheń nád ziemią podnoźez/ wychodzą. Mącz 418c.

7. *Nabierać znaczenia, stawać się sławnym (2) : że teź Kolegium Krákowfkye dofić zacne y známyenite záłożył/ ktore [...] myedzy infłemi narody záwołánye dobre otrzymáło/ [...] á fínadz im dáley tem fie wyęcey podnosi GliczKsiąź Lv.*

Zwrot: »na wysokości się podnosić« (1): on záprawdę boiuie iáko mąż/ á iáko krol fie vpokarza/ á im więcey nań wflúiuie/ tym więcey imię iego ná wyfokofci fie podnofi. HistAl D8v.

8. *Wywyższać się, wbijać się w pychę; extolli HistAl, PolAnt; elevari, exaltari HistAl; efferi Modrz, JanStat; insolentem se gerere Modrz; attollere se, inflavere Cn (74) : Abowiem by fię był Piotr fwięty podnofił/ tedyby był nigdy tak nienápiwał. KrowObr 25, 6; Tu Pan Bog dawa ná przykład/ áby żadny nie dufał fwey mocy/ áni fie podnofił BielKron 117; BudNT 2.Cor 11/20; Y owfzem y to rofkazano/ ábys fię niepodnofił ModrzBaz 58; SkarJedn 188.*

podnosić się z czego (10): HistAl E6v; KromRozm III N2v; Cyruście nie podnoś fie s tego żeś mi fyná ná fwyh trućinach włowił BielKron 112v; HistRzym 3; Tákże teź y w tey fwiętey fpráwie á wftáwie fwey/ [...] widząc że fie fwowolni ludzie s tego podnofili/ wnet tho odmienić raczył RejPos 56v; Potym ie vpominał/ áby fobie y Páńftwu fwemu nie dufali/ áni fię z niego podnofili SkarŻyw 58, 310, 527, 597. Cf »w pychę się podnosić«.

podnosić się nad kogo, nad co (18): o Alexandrze nie podnos fie nad fwoy ftan ani miey dufania w fwieczki czci BielŻyw 154, 104; iż tho [papież] ieft on fyn zátrácony/ ktory fie nád Bogá podnofi KrowObr 9, 6, 9, 12v, 16, 25 [2 r.] (10); HistRzym 3; SkarJedn 174; Oni ludziom pochlebuiąc fwey v nich sławy y podwyfłżenia nád kápłaná fię naywyfłżego podnoźez/ fzukáli SkarŻyw 493; SkarKazSej 674b. Cf »w pychę się podnosić«.

podnosić się nad kim (1): á owi zás zbuntowawfzy y podniowfzy fie/ przeciw Moyzeźowi y Aáronowi/ ftrofuiąc ie/ iż fie nád ludem podnofili/ frogą kaźń ná fobie odnieśli WujJud 9v.

podnosić się w czym (3): Yáko Krezus [...] nyechcył nic wyęcey dbác/ yedno o te obfite bogáctwa/ w ktorych fie kochał/ á w nich fie podnofił GliczKsiąź Fv; Prožno fie podnofi [...] nádety w umyfle ciáłá fwoiego/ y w tych rzetzech/ ktorych niewidział. KrowObr B4v; LatHar 21.

W połączeniu szeregowym (1): Drugie/ czego fie mamy vczyć/ á zwłazczá białe głowy/ s tych fwiętych ípraw tey chwálebney á z dawná przeżránéy pánný/ á nic łobyé nie przypifowác/ áni ni czym fie nie chlubić/ áni podnosić/ iedno [...] *RejPos* 307.

W przeciwstawieniach: »podnosić się ... być poniżon, serce tracić, truchleć, upaść, upokorzyć się, zelżony ginąć« (6): *BierEz* F4; Iam fie wpychę podnofil/ a tys fie barzo vpokorzył *OpecŻyw* 134v; *KrowObr* 6v; To też ná zwierzchnego Pána przynależy/ niepodnosić się czáfu ízczęśliwego powodzenia/ á czáfu niezczęścia nie truchleć. *ModrzBaz* 22; *LatHar* 21; *WujNT* 836.

W porównaniach (2): Oto czwarte czudo íze pan Iefus złamał pyżne kxiążęta piekielne ktorzy fie wyfoko podnofili iako Cedrus. *WróbŻółt* 17; íz iáko nádęte wály/ im fie wyższy pyżniąc fie podnořą/ tym więcey zelżeni/ iákoby fie w lekkie piány rořpuřczáiąc giną. *WujNT* 836.

Zwroty: »podnosić się ku gorze« (1): Nie podnoćieź fie ku gorze ítrzáłáiąc porożem wályzym [*Ne extollatis in excelsum cornu vestrum*] *BibRadz Ps* 74/6.

»w pychę, pychą, w pysze, w hardość, w nádętości się podnosić« [*w tym: nad kogo (2), z czego (1), przeciw komu (1)*] = *elevari (in supersiam a. in superbia), exaltari HistAl; in superbiam efferrí JanStat [szyk zmienny] (24:1:1:1:1):* A dlá tego anij fie podnos w pychę przeciw bogu czáfu ířczęfnęgo/ anij vřtáwáy od dobrych vczynkow czáfu przeciwnę⁸⁰ *OpecŻyw* [27]v, 134v; *WróbŻółt* 117; zálie řtych zwycięřtw kthorych nam opatrnoć boska vřycza/ żadnim obyczáiem fie nie podnofimy w pychę *HistAl* E6v, Bv, E6, G2, K5, L7v; Wířlyfcy ktorzy przeciw tobye mowýą dziwne złořci/ Y prożno fie tu podnořą w řwoyey nádętořci *LubPs* eev; vcho mię tego Pánie Boże/ ábym ia miał [...] prawdziwe przełozone fromoćić/ lýżć/ álbo fie pychą tzártowřką nád nie podnofić. *KrowObr* 118v, 5v, 17v, 63v; *BibRadz* II 12a marg; *BielKron* 44v; Co Pan Bóg przepuřczáł/ ták ná oné Philořophý/ iáko y ná tego Królá/ dla hárdořci ich/ w ktorą fye podnořili/ wielką hoynořcią mądrořci *OrzQuin* O4; *GórnDworz* Ee5; *HistRzym* 47; Gdyź też to wielź/ że áni Anyołom/ áni żadnemu moczarzowi nigdy tego przepuřcić nie raczył/ kthory fie chciał w pyřze řwoiey podnosić nád wołá íego. *RejPos* 184v; *MycPrz* I B2; *SkarŻyw* 483; *Phil* 12; *SarnStat* 293, 665, 920; *SkarKazSej* 692a; *KlonFlis* C4v.

»podnosić się wysoko, ku wysokości« = *ad sublimia elevari HistAl [szyk zmienny] (5:1):* Nie podnoře fie wyfoko/ Niechcefzli vpáć głęboko. *BierEz* F4; *BierRozm* 19; *WróbŻółt* 17; *HistAl* F5; *WujNT* 836; *SkarKaz* 314a.

Szeregi: »chlubić się a podnosić« (1): A rozważay łobie/ czym fie ty mařz chlubić á podnosić przed oblicznořcią Pána řwego *RejPos* 228v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»podnosić się i podwyszszać« (1): Ktorech nie dla tego pořlał y pořtánowił: Aby [...] ieden nád drugiego fie podnofili y podwyřřzáli. *KrowObr* 6.

»nie być pyszny ani się nie podnosić« (1): Boć Piotr Święty/ niebył nigdy pyřzny/ ani fie też nigdy nie podnofił nád inřze Apořtoły. *KrowObr* 25.

»rość i podnosić się« (1): iáko rość y podnosić fie poczęli [*papieże*] *CzechEp* 370.

W przen (8) : Alexander odpowiedział ty íeřtes krol Arridiyski/ á wřzákźe niechay fie tve řerce w pychę nie podnofi *HistAl* Bv; dla czegoź złote naczyńie řpřawuiecie/ izali z gliny nie ták wiele vczynýá pożytku? tylko íz řmyřly wálye więcey dla iářnořci złotá w pychę fie podnořą. *HistAl* K5,

E6, F5, G2, L7v; A Páweł S. vpomina onego/ który w łańce bożey łtoi/ áby łye w łercu łwym nyepodnośił *KromRozm III Dv; HistRzym 47.*

9. *Powstawać, zaczynać się (2)* : że na ten czas [...] wszytki nieprzyjaźni, wszytki insolencyje najwięcej się podnoszą a odkryją, gdy nieprzyiaciel jaki zacznie walkę z Koroną? *Diar 66; Tego nie ma żadne krolestwo/ w którym herezye łię podnośią. SkarKazSej 685a.*

10. *Występować przeciw (zawsze: przeciw Bogu) [(na)przeciw(ko) komu, przeciwko) czemu] (7)* : Owłłem záchoway ná ony niełáńkę twoię/ którzy łie chłubliwie podnośłá przeciwko łwiętemu máiełtatowi twemu *RejPs 22v; KrowObr 19; Vłyłzałes Pánie poháńbienie ich/ á wśzytko ich łtáránie przeciwko mnie. Też y wárgi tych którzy łię podnośłá przeciwko mnie [Labia surgentium in me] BibRadz Thren 3/62; RejPos 200; zle czyniłz/ niewdzięczne łtworzenie/ łłz łię przeciw łtworzyłcelowi podnośiłz SkarŻyw 258.*

W połączeniu szeregowym (1): A miáłto Bogá łiedzieć/ y co łełt łnzego/ łedno łie włpináć/ łprzełciwiał y podnołić/ ná przeciwko Pánu Bogu. *KrowObr 11.*

Szereg: »wspinać się i podnosić« (1): Rad y nierad muśłz rzec y zeznáć łie/ łż [*papież jest*] ná mieylcu [...] onego Syná zátరాcone/ kthory łie náprzełciwko Kryłtułowi Synowi Bożemu włpina y podnośł. *KrowObr 182. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

*** *Dubium (2)* :

Zwrot: »wzgorę się podnosić« (2): Y wy nie pytałcie łię/ cobyśłcie łeść ábo pić mieli: á wzgorę łię nie podnośłcie [*nolite in sublime tolli*] *WujNT Luc 12/29, s. 249.*

Synonimy: **1.a.** *powstawać, wstawać; b.* *podlatać, podlatować, wzbijać się, wzlatać, wzlatować; 8.* *bucić się, chęłpic się, chłubić się, chwalić się, kokoszyć się, podwyższać się, pysznić się, rość, sławić się, wynosić się, wysławiać się, wywyższać się; 9.* *powstawać, wszczynać się, zaczynać się; 10.* *buntować się, burzyć się, obracać się, występować.*

Formacje współrdzenne cf NIEŚĆ.

Cf PODNOSZĄCY SIĘ, PODNOSZENIE

KW, MM